

ఓటరు జాబితాల్లో ప్రజాస్వామ్యం గల్లంతు...

12-June-2006
Bhavishyat Bharatam

ఎన్నికల ప్రక్రియను దోషరహితంగా, సమర్థంగా తీర్చిదిద్దేందుకు ఉన్న ఒకేఒక్క దగ్గరి మార్గం- ఓటర్ల నమోదు విధానంలో పోస్టాఫీసులను నోడల్ ఏజెన్సీలుగా రూపొందించడం. అలా చేయడంవల్ల పౌరులందరూ ఎన్నికల ప్రక్రియలో చురుకుగా పాలు పంచుకుంటారు. అందుకోసం ముందుగా ప్రభుత్వం ఎన్నికల సంఘంతో చర్చించాలి. ఎన్నికల సంఘం ఇచ్చే పాలనపరమైన ఆదేశాల ద్వారా- 1960నాటి ఓటర్ల నమోదు నిబంధనల్లో అవసరమైన మార్పులు తీసుకురావచ్చు...

స్థానిక సంస్థల ఎన్నికలు సమీపిస్తున్న కొద్దీ రాష్ట్రంలో రాజకీయ వాతావరణం వేడెక్కుతోంది. మన రాజకీయ సంస్కృతిలో ఏదోరకంగా 'గెలవడ'మొక్కటే ప్రామాణికంగా తయారైంది. రాజకీయం వ్యాపారంగా, ప్రభుత్వ పదవులు సొంత ఆస్తులుగా మారిపోయాయి. ఈ పరిస్థితుల్లో- అంతగా ప్రాముఖ్యంలేని స్థానిక సంస్థల ఎన్నికల మీద కూడా రాజకీయ పార్టీలు వందల కోట్ల రూపాయలను వెచ్చించడానికి ముందుకు రావడం ఆశ్చర్యం కలిగించదు. ప్రజా చైతన్యమే ఆలంబనగా ఇలాంటి రాజకీయ సంస్కృతిలో మార్పుల కోసం కృషి చేయాలి. వ్యక్తిగత స్వార్థానికి వేదికగా మారిన అధికారం- ప్రజా సంక్షేమ సాధకంగా రూపాంతరం చెందాలి. దండిగా డబ్బు వెనకేసుకునేందుకు దగ్గరి దారిగా మారిన రాజకీయాలు- ప్రజాసేవే పరమలక్ష్యంగా మార్పు చెందాలి. అకుంఠిత దీక్షతో అవిరళ కృషి చేస్తే తప్ప సాధ్యం కాని మార్పు ఇది.

అంతా తప్పులమయం

స్థానిక సంస్థల ఎన్నికల ఓటర్ల జాబితాల్లో పేర్లు గల్లంతు కావడానికి సంబంధించి చోటు చేసుకుంటున్న వివాదాలను పరిశీలిస్తే- మన వ్యవస్థ ఇంకా చిన్నపాటి సమస్యలను కూడా పరిష్కరించుకోలేక తంటాలు పడుతోందనిపిస్తోంది. ప్రస్తుత చట్టం ప్రకారం- అసెంబ్లీ, లోక్ సభ ఎలక్షన్ల ఓటర్ల జాబితాలు స్థానిక సంస్థల ఎన్నికలకు కూడా వర్తిస్తాయి. ఈ తరహా జాబితాల కోసం 'లోక్ సత్తా' చేసిన కృషి ఫలితంగా- చాలా రాష్ట్రాల్లో ఎన్నికల చట్టాలను సవరించారు. పద్దెనిమిది సంవత్సరాల వయసు నిండి, స్థానికంగా నివాసముంటున్న ప్రతి ఒక్కరూ ఓటర్లుగా తమ పేర్లను నమోదు చేయించుకోవచ్చు. ఓటర్ల జాబితాలు వార్డుల వారీగా విభజితమై ఉండటమొక్కటే మిగతా వాటితో పోలిస్తే స్థానిక సంస్థల ఎన్నికల్లోని తేడా. అది మినహాయిస్తే అసెంబ్లీ ఎలక్షన్ల నియమ నిబంధనలన్నీ స్థానిక ఎన్నికలకూ వర్తిస్తాయి. ఈ నేపథ్యంలో- ఓటర్ల జాబితాలకు సంబంధించి తలెత్తుతున్న సమస్యలేమిటో, వాటి పరిష్కారాలేమిటో తరచి చూడటం అవసరం.

ఎన్నికల జాబితాల రూపకల్పనలో సాధారణంగా పైకి కనిపించే ఇబ్బందులే కాకుండా- మరెన్నో లోతైన సమస్యలూ ఇమిడి ఉన్నాయి. 'లోక్ సత్తా' ఆధ్వర్యంలో 2000 సంవత్సరంలో మన రాష్ట్రంలో ఎన్నికల జాబితాలపై తొలిసారిగా పెద్దయెత్తున శాంపిల్ సర్వే జరిగింది. రాష్ట్రవ్యాప్తంగా ఎంపిక చేసిన యాభై ఆరు పోలింగ్ కేంద్రాల పరిధిలోని 40,399 ఓటర్ల ఇళ్ల వద్దకు వెళ్ళి ఎన్నికల జాబితా నిర్దుష్టతను సరి చూశారు. గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో 15.10 శాతం తప్పులు జరిగినట్లు తేలింది. పట్టణ ప్రాంతాల్లో 44.8 శాతం లోపాలున్నట్లు స్పష్టమైంది. 2004లో 59 అసెంబ్లీ నియోజకవర్గాల్లో 112 పోలింగ్ కేంద్రాల పరిధిలోని 1,11,890 మంది ఓటర్లతో 'లోక్ సత్తా' మరో దఫా నిర్వహించి

చిన సర్వేలో గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో 5.25 శాతం, పట్టణ ప్రాంతాల్లో 12.15 శాతం తప్పులు దొర్లినట్లు వెల్లడైంది. మునుపటితో పోలిస్తే పట్టణ ప్రాంతాల జాబితాల్లోని అవకతవకల శాతం తగ్గింది. క్రితం సంవత్సరం సనత్‌నగర్ అసెంబ్లీ నియోజకవర్గంలో సర్వే చేయగా- ఎన్నికల జాబితాల్లో 15.9 శాతం తప్పులు జరిగినట్లు తేలింది.

అసెంబ్లీ నియోజకవర్గాల ఓటరు జాబితాలను స్థానిక భాషల్లో రూపొందిస్తారు. ఈ జాబితాలు పోలింగ్ కేంద్రాల వారీగా ఉప విభాగాలుగా ఉంటాయి. ఓటర్ల జాబితాల పునఃపరిశీలన పూర్తి అయిన తరువాత- కొత్తగా పేర్లను చేర్చడం, తీసివేయడం కష్టం. కాబట్టి ఎన్నికల సంఘం ఓటర్ల పేర్లను నమోదు చేసుకునే దశలోనే ఇలాంటి మార్పులు, చేర్పులన్నీ జరిగిపోవాలి. జాబితా తయారయ్యాక ఓటర్లు వాటిని సరిచూసుకోవచ్చు. ఒకవేళ తమ పేర్లు జాబితాలో లేని పక్షంలో- ఫామ్-8ను సమర్పించి పేరు చేర్చాలని కోరవచ్చు. జాబితాలో పేరు నమోదు చేయడం పట్ల అభ్యంతరాలుంటే- ఆ మేరకు జాబితాలో పేరున్న వ్యక్తి ఫామ్-7 ను సమర్పించవచ్చు. ఓటరు వివరాలను సవరించాలంటే ఫామ్-8ని ఉపయోగించాలి. అదే విధంగా ఓటు వేయాల్సిన పోలింగ్ కేంద్రాన్ని మార్చుకోవడం కోసం ఫామ్ 8-ఎ ద్వారా తన అభ్యర్థనను తెలుపవచ్చు. ఇతర ప్రాంతాలకు మారడం, మరణించడం వంటి కారణాలవల్ల జాబితాల్లోనుంచి ఓటరు పేరును తొలగించాల్సి వస్తే అందుకోసం ఫామ్ 8-బిని ఉపయోగించాలి.

చూడ్డానికి ఇదంతా చాలా పద్ధతి ప్రకారం రూపొందిన వ్యవస్థలాగే కనిపిస్తుంది. కానీ వాస్తవంలో ఈ విధివిధానాలపై అవగాహన ఉన్న పౌరులు చాలా తక్కువ. ఓటరు జాబితాలు, దరఖాస్తు పత్రాలు సాధారణంగా అందుబాటులో ఉండవు. ఫలితంగా ఓటర్ల జాబితాలు తప్పుల తడకలుగా తయారవుతున్నాయి. వాస్తవానికి ఓటర్ల జాబితాలో పేరు నమోదు చేయించాలన్నా లేక తొలగించాలన్నా సగటు పౌరుడికి తలకు మించిన భారంగా మారుతోంది. ఎంతో డబ్బును, సమయాన్ని కేటాయిస్తే తప్ప ఓటర్ల జాబితాలో పేరు నమోదు చేయించుకోవడం సాధ్యపడటం లేదు. ఓటర్ల జాబితాల నిర్వహణ మొక్కుబడి తంతుగా మారడం, అధికారుల నిర్లిప్తత, అలసత్వం వంటివి జాబితాల్లో లోపాలకు కారణమవుతున్నాయి. మంత్రులు, ఎమ్మెల్యేలు... చివరకు ఎన్నికల సంఘం అధికారుల పేర్లు సైతం ఓటర్ల జాబితాలనుంచి గల్లంతైన సందర్భాలు కోకొల్లలు. ఒకవేళ జాబితాలను దోషరహితంగా, పకడ్బందీగా నిర్వహించాలనే అనుకొన్నా, నిరుపేదలు, నిరక్షరాస్యులు, స్థిరనివాసం లేనివారు అధికసంఖ్యలోగల మన దేశంలో అది సాధ్యం కాదు. కొన్ని సందర్భాల్లో జాబితాల్లో ఉద్దేశపూర్వకమైన తప్పులు చోటు చేసుకుంటాయి. అర్హులైన ఓటర్ల పేర్లు అకస్మాత్తుగా జాబితాలనుంచి గల్లంతవుతాయి. సాధారణంగా, ఓటర్లు- ప్రతికూల వర్గానికి ఓట్లు వేస్తారని భావించినప్పుడు రాజకీయ నేతలు, కుల పెద్దలూ ఇలాంటి దుశ్చర్యలకు పాల్పడటం రివాజు. ఓటర్ల జాబితాల్లో సవరణలు, మార్పులు చేర్పులు చేసే నెపంతో ప్రభుత్వాలు, అధికారంలో ఉన్న పార్టీలూ సైతం ఇలాంటి అక్రమాలకు పాల్పడుతూ ఉంటాయి. ఫలానా ఓటర్లు తమకు ఓటు వేయరని భావించిన పక్షంలో, వారి పేర్లను తొలగించి బోగస్ ఓటర్ల పేర్లను జాబితాల్లో చేరుస్తాయి. ఓటర్ల నమోదు ప్రక్రియను పర్యవేక్షించే అధికార యంత్రాంగం ప్రభుత్వం చేతిలోనే ఉంటుంది కాబట్టి ఇలాంటివి సాధ్యమవుతుంటాయి.

ఓటర్ల జాబితాల్లో చోటు చేసుకొనే ఈ రకమైన అక్రమాలకు, అవకతవకలకూ పరిష్కారం లేదా? మనసు పెట్టి ఆలోచిస్తే తప్పకుండా ఉంటుంది. మన దేశంలో లక్షాయాభైవేల పోస్టాఫీసులు పనిచేస్తున్నాయి. దేశవ్యాప్తంగా ఇంతగా వ్యవస్థీకృతమైన ప్రభుత్వ సంస్థ మరొకటి లేదు. ఇతర ప్రభుత్వ సంస్థలతో పోలిస్తే- ప్రజల విశ్వాసం చూరగొన్న, ప్రజలతో స్నేహపూర్వక సంబంధాలు నెరవే సంస్థ తపాలా శాఖ మాత్రమే. తపాలా సిబ్బందికి ప్రజలతో సన్నిహిత సంబంధాలు ఉంటాయి. సమర్థమైన సేవలకు వారు పెట్టింది పేరు. వారిలో అవినీతి పాళ్లు చాలా

తక్కువ. స్థానికుల గురించి వారికి ఎక్కువ అవగాహన ఉంటుంది. ఇన్ని సానుకూల అంశాలున్న తపాలా కార్యాలయాల సేవలను ఓటర్ల నమోదు జాబితాల సవరణ వంటి కార్యకలాపాలకు వినియోగించుకోవడం సమంజసం. దేశ వ్యాప్తంగాగల పోస్టాఫీసులు, సబ్ పోస్టాఫీసులు, బ్రాంచ్ పోస్టాఫీసులను ఓటర్ల నమోదు ప్రక్రియకు సంబంధించి నోడల్ ఏజెన్సీలుగా మలచాలి. మొత్తం లక్షాయాభైవేల పోస్టాఫీసులు ఉన్నాయి కాబట్టి, ఒక్కొక్క కార్యాలయం పరిధిలో సగటున ఏడువేల జనాభా లేక 4,500మంది ఓటర్లు ఉంటారు. ఈ జనాభా మూడు లేదా నాలుగు పోలింగ్ స్టేషన్ల పరిధిలో ఉండే ఓటర్లతో సమానం. పోస్టాఫీసులకు కొన్ని ప్రత్యేక విధులను అప్పగించడం ద్వారా ఓటర్ల నమోదు ప్రక్రియను పారదర్శకంగా, సులువుగా తనిఖీ చేసేందుకు, మార్పులు చేర్పులు జరిపేందుకు వీలవుతుంది. అవి:

- * పోలింగ్ స్టేషన్లవారీగా ఓటర్ల జాబితాలను పోస్టాఫీసులలో అతికించాలి.
- * ఆయా పోలింగ్ స్టేషన్ల పరిధిలోని ఓటర్ల జాబితాలను పోస్టాఫీసుల్లో విక్రయించాలి.
- * జాబితాల్లో ఓటర్ల పేర్లను చేర్చడం, తొలగించడం, సవరించడం తదితరాలకు సంబంధించిన అధికారిక పత్రాలను పోస్టాఫీసులద్వారా విక్రయించాలి.
- * దరఖాస్తు తీసుకున్న తరవాత రసీదు తప్పనిసరిగా ఇవ్వాలి.
- * దరఖాస్తుపై జరిగిన నిర్ణయాన్ని వెంటనే సంబంధితులకు తెలియజేయాలి.

‘సమోదు’ నిబంధనలు మారాలి

ఎన్నికల ప్రక్రియను వేగవంతంగా, దోషరహితంగా, సమర్థంగా తీర్చిదిద్దేందుకు ఉన్న ఒకేఒక దగ్గరి మార్గం ఓటర్ల నమోదు విధానంలో పోస్టాఫీసులను నోడల్ ఏజెన్సీలుగా రూపొందించడమే. అలా చేయడంవల్ల పౌరులందరూ ఎన్నికల ప్రక్రియలో చురుకుగా పాల్గొనుకుంటారు. ఈ మార్పు చాలా సులభంగా సాధ్యమవుతుంది. అందుకోసం ముందుగా ప్రభుత్వం ఎన్నికల సంఘంతో చర్చించాలి. ఎన్నికల సంఘం ఇచ్చే పాలసవరమైన ఆదేశాల ద్వారా- 1960నాటి ఓటర్ల నమోదు నిబంధనల్లో అవసరమైన మార్పులు తీసుకురావచ్చు. ఒకసారిగనుక ఇలాంటి మార్పులను తీసుకువచ్చి, వాటికి తగిన ప్రచారం కల్పిస్తే- ఇక ఆ తరవాత ప్రజలే చొరవ తీసుకుంటారు. ఎన్నికల్లో ఉత్సాహంగా పాల్గొంటారు. క్రమంగా స్వచ్ఛంద సంఘాలు, పార్టీలు, ప్రసార సాధనాలు ఓటర్ల జాబితాలను మరింత మెరుగ్గా తీసుకురావడంపై దృష్టి పెడతాయి. ఓటర్ల జాబితాలను లోపరహితంగా తయారు చేసేందుకు ప్రజల చేతికి ఆయుధం చిక్కినట్లవుతుంది. ఆస్ట్రేలియా, అమెరికా, ఫిజి వంటి అనేక దేశాల్లో ఇదే జరిగింది.

మన ప్రభుత్వాలు, పార్టీలు, పౌరులు చివరకు ఎన్నికల సంఘం అధికారులు, ప్రసారసాధనాలకు కూడా ఫిర్యాదుల సంస్కృతి బాగా అలవాటైపోయింది. ఎదురుగా సులభమైన పరిష్కారాలు కనిపిస్తున్నా- వాటి గురించి పట్టించుకోకుండా విమర్శలకు దిగుతున్నారు. పెద్దగా కష్టపడాల్సిన అవసరం లేకుండానే, సృజనాత్మక పద్ధతుల్లో మన ప్రజాస్వామ్యాన్ని మరింత పరిపుష్టం చేసుకోవచ్చు. ఈ విషయాన్ని ఎంత త్వరగా గ్రహిస్తే మన వ్యవస్థకు అంత మేలు. ఓటరు జాబితాలను ప్రక్షాళన చేసుకోవడం ద్వారా, పోస్టాఫీసుల సాయంతో ఓటరు నమోదు కార్యక్రమాన్ని పారదర్శకంగా, సరళంగా తీర్చిదిద్దుకోవడం ఆ మహా ప్రయత్నానికి శ్రీకారం చుట్టాలి.

(రచయిత లోక్ సత్తా, ‘ఓట్ ఇండియా’ల సమన్వయకర్త)